

Katja Depolli Steiner

Didaktika psihologije kot del izobraževanja bodočih učiteljev psihologije

V poglavju je predstavljen predmet Didaktika psihologije, ki ga izvajamo na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Prikazano je, kako študenti doživljajo ta predmet ter kako razmišljajo o sebi kot učiteljih. Avtorica ugotavlja, da le malo študentov kaže interes, da bi se po končanem študiju zaposlili kot učitelji psihologije. Kljub temu imajo študenti do didaktike psihologije zelo pozitiven odnos. Njihovo delo pri predmetu kaže, da bodo lahko dobro opravljali učiteljski poklic, če se bodo odločili zanj.

Uvod

V prejšnjih poglavjih so avtorice opisale poučevanje psihologije v srednjih šolah, predstavile trenutno veljavna učna načrta za psihologijo v gimnazijah, začrtale profesionalni razvoj učitelja psihologije ter predstavile nekatere izzive in prakse poučevanja psihologije, tudi v času epidemije. V zaključnem poglavju pa predstavljam, kako na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pri predmetu Didaktika psihologije izobražujemo bodoče učitelje psihologije.

ZANIMANJE ZA POUČEVANJE PSIHLOGIJE

Psihologija je nepedagoški študijski program, v katerega se večina študentov vpiše s kariernimi pričakovanji, ki niso povezana s šolo. Ko se s študenti prvič srečam v tretjem letniku dodiplomskega študija, pri enem od predmetov v zimskem semestru, vsako leto ugotavljam, da med njimi ni veliko zanimanja za poučevanje psihologije. Na moje vprašanje, kdo si predstavlja, da bi se po končanem študiju zaposlil na šoli, bodisi kot svetovalni delavec bodisi kot učitelj psihologije, pritrđilno odgovori le peščica študentov, približno pet odstotkov na generacijo. Kot je pokazala raziskava, ki je spremljala eno generacijo naših študentov (Pekljaj idr., 2020), se je do zaključka študija zanimanje za delo na področju vzgoje in izobraževanja pri študentih sicer povečalo, a je med njimi še vedno prevladovalo zanimanje za druga področja psihologije. Kakšno je zanimanje študentov za različna področja delovanja, lahko ocenim tudi s pomočjo drugih virov. Prvi vir so podatki, kako študenti v zadnjem letniku študija (tj. drugi letnik magistrskega študija) izbirajo enega od treh ponujenih izbirnih strokovnih modulov;¹ združeni podatki iz zadnjih petih študijskih let (od 2016/17 do 2020/21) kažejo, da približno polovica študentov izbere klinični modul, nadaljnjih 30 odstotkov organizacijski modul, za šolski modul pa se v povprečju odloči le približno 20 odstotkov študentov (ta delež iz leta v leto sicer malo niha, a še ni presegel ene četrtine generacije). Iz osebnih pogovorov s študenti, ki so izbrali šolski modul, pa lahko zaključim, da se jih večina zanima predvsem za psihološko svetovanje, le posamični (običajno eden ali dva na generacijo, kar predstavlja manj kot pet odstotkov) pa si dejansko želijo poučevati psihologijo. Drugi vir so podatki, koliko študentov ob zaključku magistrskega študija po lastni izbiri opravlja prakso na pedagoškem področju;² ugotavljam, da tudi tu velja podobno, kot je navedeno

1/ Uradno se moduli imenujejo *Psihologija na področju vzgoje in izobraževanja, Psihologija zaposlenih, organizacij in sistemov* ter *Klinična psihologija in psihoterapija*, krajše pa jih poimenujemo kar šolski, organizacijski in klinični modul. Podatki o številu študentov, ki izberejo posamezni modul, so bili pridobljeni iz visokošolskega informacijskega sistema.

2/ Študenti psihološko študijsko prakso opravljajo **na enem ali več področjih**, od tega obvezno dva tedna na pedagoškem področju, šest tednov pa po svoji izbiri na pedagoškem, kliničnem in/ali organizacijskem področju. To pomeni,

zgoraj – delež študentov, ki jih zanima pedagoško področje, je približno 20 odstotkov generacije.

PREDMET DIDAKTIKA PSIHLOGIJE

Nastanek predmeta Didaktika psihologije sega v leto 1985, ko je v veljavo stopil zakon, ki je določil, da morajo imeti učitelji pedagoško-andragoško izobrazbo. Da bi lahko to izobrazbo pridobili tudi bodoči psihologi, je dr. Drago Žagar koncipiral didaktiko psihologije in zanj izdelal prvi učni načrt. Hkrati je kolege z oddelka za pedagogiko prosil, da za študente psihologije pripravijo predmete, ki bodo skupaj z didaktiko psihologije zadostili zahtevam zakona; z absolviranjem vseh novonastalih predmetov so študenti po diplomi dobili licenco za poučevanje psihologije v srednji šoli. Ta sklop predmetov je bil prvič izveden že v študijskem letu 1985/86, v okviru izbirnih predmetov, letno pa ga je izbralo približno 40 študentov. Sčasoma, ob nadaljnjih spremembah programa psihologije, je v programu ostala le didaktika psihologije, ostale predmete v okviru pedagoško-andragoške izobrazbe pa so lahko diplomanti psihologije, skupaj z diplomanti drugih nepedagoških študijskih programov, absolvirali v okviru izobraževanja za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe, ki ga na Filozofski fakulteti že vrsto let izvaja Center za pedagoško izobraževanje (Žagar, 2020).

Didaktika psihologije je v našem programu ostala izbirni predmet vse do bolonjske prenovе, ko je postala obvezni predmet na 2. stopnji

da vsi študenti, brez izjeme, vsaj dva tedna prakse opravijo na področju vzgoje in izobraževanja; večinoma se odločijo za prakso na osnovni ali srednji šoli, v manjšem številu pa za prakso v vrtcu, na centru za usposabljanje ali v določenem izobraževalnem zavodu. Študenti si lahko ostalih šest tednov prakse organizirajo po svojem zanimanju, torej na enem, dveh ali celo vseh treh področjih. Vpogled v podatke o njihovi izbiri imam kot oddelčna področna mentorica za prakso na pedagoškem področju. Večina študentov se odloči, da na področju vzgoje in izobraževanja opravi zgolj obvezna dva tedna prakse, saj je njihov primarni karierni interes usmerjen na klinično ali organizacijsko področje. Le malo študentov pa področje vzgoje in izobraževanja toliko zanima, da na njem opravijo še nekaj ali celo vse preostale tedne prakse.

(magistrski študij), v zimskem semestru drugega letnika.³ Prvič je bila izvedena v študijskem letu 2013/14. Prenovljeni predmet je koncipirala dr. Melita Puklek Levpušček, ki je od samega začetka izvajanja nosilka predmeta ter izvaja predavanja in seminar. Kot izvajalki sva se ji že ob prvi izvedbi pridružili s kolegico dr. Tino Pirc in v prvih dveh letih skupaj izvedli vaje, od leta 2015/16 pa vse vaje izvajam jaz.

V okviru **predavanj**, ki jim je v trenutno veljavnem učnem načrtu namenjena četrtnina ur pri predmetu, se študenti spoznajo s teoretično podlago (opredelitev področja, pouk predmeta psihologija, pojmovanje učiteljeve vloge in učiteljske kompetence, učne metode in oblike, učna tehnologija, organizacija pouka, alternativne oblike učenja, preverjanje in ocenjevanje znanja). Treba pa je poudariti, da predmet večji del ur (tri četrtine) namenja praktičnemu delu študentov, in sicer študenti najprej v okviru seminarja v predavalnici izvedejo t. i. mikropouk, potem pa v okviru vaj svoje učiteljske kompetence razvijajo še v avtentičnem okolju, na šoli.

PRAKTIČNI DEL IZVEDBE DIDAKTIKE PSIHOLOGIJE

Mikropouk, poučevanje v skrčeni obliki (omejeni so čas, cilji, vsebine in število učencev), je oblika izkustvenega učenja, ki naj bi (prihodnjim) učiteljem pomagala premoščati prepad med teoretičnimi načeli in samostojnim poučevanjem (Marentič Požarnik idr., 2019). Pri didaktiki

3/ Trenutno veljavni *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (1996) v 100. členu določa, da pedagoško-andragoško izobrazbo pridobi, kdor opravi vse obveznosti po programu, ki vključuje ustrezne strokovne vsebine. Ker se veliko teh vsebin nanaša na razvojno in pedagoško psihologijo, jih v našem študijskem programu vsi študenti absolvirajo že pri obveznih predmetih, in sicer tako na ravni teorije kot tudi praktično (z vajami, izvedenimi v vrtcu in na šoli), nekaj pa tudi v dveh tednih obvezne študijske prakse na področju vzgoje in izobraževanja. Za dopolnitev teh vsebin z drugimi zahtevanimi pedagoško-andragoškimimi vsebinami je bil v predmetnik poleg predmeta Didaktika psihologije ob bolonjski prenovi vključen še obvezni predmet Pedagogika in andragogika za psihologe (na 1. stopnji). Ta predmet so koncipirali in ga tudi izvajajo kolegi z Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete, upoštevajoč specifikke našega programa. Vse naštetu zadošča za izpolnitev pogoja »pedagoško-andragoška izobrazba«, zato imajo naši magistranti licenco za poučevanje v srednji šoli.

psihologije vsak študent pripravi individualni 15-minutni »mini nastop«, v katerem simulira različne dele učne ure. Študenti pri tem izhajajo iz trenutno veljavnih učnih načrtov za psihologijo (70 in 280 ur) v splošnih, klasičnih in strokovnih gimnazijah. Ker so mini nastopi časovno omejeni, se študenti v njih usmerijo v uvajanje psiholoških pojmov, razlikovanje med pojmi, prikaz značilnosti psihološkega procesa, predstavitev psihološke teorije ali primerjavo dveh teorij ipd. Pri tem jih spodbujamo, da uporabijo aktivne oblike in metode dela, v zadnjih letih pa mnogi med njimi posežejo tudi po uporabi spletnih/mobilnih aplikacij. Ostali na seminarju prisotni študenti so prav tako aktivno udeleženi, in sicer jih nekaj prevzame vlogo dijakov, nekaj pa vlogo opazovalcev. Po mini nastopu deset minut namenimo ovrednotenju nastopa; nastopajoči najprej sam reflektira svoj nastop (opiše svoje doživljanje, oceni doseganje učnih ciljev, presodi, kaj je dobro izvedel, kaj pa bi naslednjič morda storil drugače), vsi prisotni (»dijaki« in opazovalci) pa mu podajo povratno informacijo (usmerijo se predvsem na pozitivne vidike nastopa, pri opaženih pomanjkljivostih pa skušajo biti čim bolj konkretni in tudi podati predloge, kako bi lahko kaj drugače izpeljali). Nastopajoči doma pripravi še **pisno refleksijo**, v kateri opiše tematiko svojega mini nastopa, zadane učne cilje, izvedbo, povratno informacijo opazovalcev in osebno refleksijo nastopa, v kateri izpostavi svoje počutje in dobre strani nastopa ter poda ideje, kako bi lahko nastop še izboljšal. V tolikšni meri se študenti na vlogo učitelja pripravijo na fakulteti, kjer z njimi dela kolegica, dr. Melita Puklek Levpušček.

V okviru **vaj**, ki jih vodim, se študenti odpravijo na srednje šole, kjer v sodelovanju z izkušenimi učiteljicami psihologije v parih opravijo dve aktivnosti. Prva je opazovanje učne ure oziroma hospitacija, druga pa samostojna izvedba učne ure oziroma učni nastop.

Bodoči učitelji opazovanje pouka sicer lahko izpeljejo globalno oziroma neusmerjeno ali ciljno oziroma usmerjeno (Kosevski Puljić, 2007), ker pa je pri didaktiki psihologije predvidena le ena **hospitacija**, je ta zastavljena usmerjeno. Študenti so tako na hospitaciji pozorni predvsem na izvedbo učne ure, učiteljevo komunikacijo z razredom in nekaj splošnih vidikov učne ure.

Učni nastop je najpomembnejši del študentovega praktičnega spoznavanja učiteljskega poklica, njegova prva prava izkušnja v povsem

realni situaciji. Vsak par študentov se na svoj skupni nastop skrbno pripravi; za nastop izdelata tudi **pripravo na učno uro**, ki jo še pred nastopom pošlje v pregled učiteljici na šoli in meni. V izobraževanju bodočih učiteljev velja načelo, naj od nastopajočega študenta na začetku ne bi zahtevali prepodrobne priprave na učno uro, saj bi mu taka priprava onemogočila odzivanje na nepričakovane situacije (Marentič Požarnik idr., 2019). Tudi pri didaktiki psihologije sledimo temu načelu in v pripravi želimo predvsem premišljeno izdelan didaktično-metodični del ter dobro načrtovane vzgojno-izobraževalne cilje, medtem ko je lahko del, namenjen poteku dejavnosti, v katerem študenta opredelita didaktično strukturo ure in predvidita čas za posamezne dele, načrtovan precej okvirno oziroma tako, da dopušča prilagajanje dejanski situaciji (npr. odzivnosti dijakov, morebitnim nepredvidenim dogodkom, vprašanjem dijakov ipd.). Študenti povratno informacijo o pripravi od naju z učiteljico dobijo dovolj zgodaj, da jo lahko pred nastopom še dodelajo, če se izkaže, da je to potrebno.

Učni nastop poteka v šolski učilnici za skupino/oddelek dijakov, kot opazovalki pa ga spremljva jaz in učiteljica psihologije. Učni nastop je tako za študenta najbolj avtentična izkušnja poučevanja psihologije, s katero se lahko sreča v času izobraževanja, hkrati pa je to njegov **»izpitni« nastop**, saj je ocenjen in ga mora študent uspešno opraviti, da lahko pristopi k izpitu iz predmeta. Opazovalki nastop oceniva s pomočjo ocenjevalne lestvice, ki vključuje različne vidike izvedbe učne ure (tako didaktično-metodični del kot tudi komunikacijo z dijaki in še nekatere druge vidike), študentov **»dosežek«** pa se pretvori v točke, ki prispevajo k oceni predmeta. Po nastopu s študenti opravimo **razgovor**, na katerem ovrednotimo nastop; svoje videnje nastopa podamo nastopajoči in opazovalki.

Tudi po obeh aktivnostih na šoli študenti pripravijo individualno **pisno refleksijo**, ki jo strukturirajo v skladu z vnaprej podanimi navodili. Kot vidimo iz tabel 19 in 20, so elementi obeh refleksij zelo podobni, le da študent v refleksiji nastopa nekaj pozornosti nameni še povratnim informacijam ocenjevalk in ujemanju teh informacij s svojo zaznavo nastopa, podobno kot pri refleksiji mini nastopa pa doda tudi osebno refleksijo nastopa, v kateri izpostavi svoje počutje, dobre strani nastopa in ovire, ki so se pojavile med nastopom, ter poda utemeljene ideje, kako bi lahko nastop še izboljšal.

V izobraževanju bodočih učiteljev sicer ugotavljajo, da je študente smiselno poučevati, kako naj reflektirajo svoje izkušnje, saj si sami le s težavo predstavljajo, kaj pomeni dobra reflektivna praksa (Marentič Požarnik idr., 2019), a pri didaktiki psihologije temu ne namenimo posebne pozornosti. Naši študenti se namreč med študijem pogosto srečajo z refleksijo, zlasti pri predmetih na področju pedagoške psihologije, zato načrtno poučevanje refleksije v zadnjem letniku študija ni več potrebno.

Tabela 19: Elementi refleksije hospitacije

1. Osnovni podatki o učni uri
• Razred, učiteljica
• Učna tema, učna enota, tip učne ure
2. Izvedba učne ure
• Uvodna motivacija
• Napoved ciljev
• Posamezne faze učne ure
• Uporaba učnih metod in učnih oblik
• Uporaba učil in učnih pripomočkov
• Dajanje navodil
• Načini utrjevanja učne snovi
• Časovna razporeditev in tempo učne ure
• Zaključek učne ure
• Motiviranje dijakov in vzdrževanje zanimanja
• Doseganje učnih ciljev
3. Komunikacija z razredom
• Neverbalna komunikacija
• Ustvarjanje spodbudnega ozračja
• Spodbujanje in vzdrževanje interakcije z dijaki
• Obvladovanje težav
4. Splošno
• Sistematičnost, postopnost
• Pestrost
• Nazornost
• Skladnost izvedbe učne ure z njeno pripravo

Tabela 20: Elementi refleksije učnega nastopa

1. Osnovni podatki o učni uri
• Šola, razred
• Datum izvedbe, učna tema, učna enota
2. Izvedba učne ure
• Uvodna motivacija
• Napoved ciljev
• Posamezne faze učne ure
• Uporaba učnih metod in učnih oblik
• Uporaba učil in učnih pripomočkov
• Dajanje navodil
• Načini utrjevanja učne snovi
• Časovna razporeditev in tempo učne ure
• Zaključek učne ure
• Motiviranje dijakov in vzdrževanje zanimanja
• Doseganje učnih ciljev
3. Analiza uspešnosti
• Z vidika vodenja razreda
• Z vidika komunikacije z dijaki
4. Povratne informacije opazovalk in njihova skladnost s študentovo zaznavo nastopa
5. Osebna refleksija nastopa
• Počutje v vlogi učitelja
• Ocena dobrih strani nastopa
• Ovire
• Ideje, kako bi lahko še izboljšali učno uro

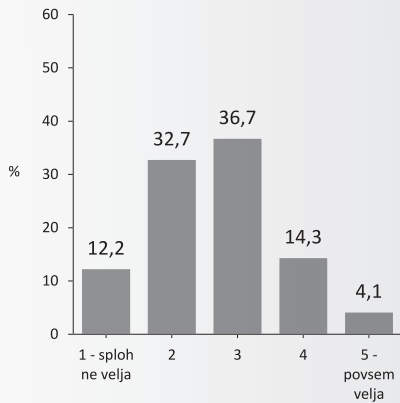
Empirični del

V empiričnem delu prikazujem tri vire informacij, ki omogočajo vpogled v doživljanje študentov pri didaktiki psihologije in njihovo razmišljanje o sebi kot učiteljih ter nakazujejo, kakšne veščine poučevanja psihologije lahko pričakujemo od naših magistrantov. To so (1) vprašalnik za študente, (2) ocenjevalni obrazci učnih nastopov študentov dveh generacij ter (3) refleksije učnih nastopov ene generacije študentov.

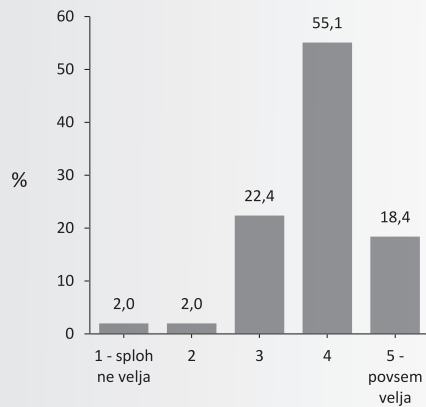
Ob zaključku pedagoškega procesa pri didaktiki psihologije v študijskem letu 2020/21 sem vse študente prosila, da izpolnijo **kratek vprašalnik** v dveh delih. Vprašalnik je bil postavljen v e-učilnici predmeta, odgovarjanje nanj pa je bilo povsem anonimno.

Na **prvi del vprašalnika** je odgovorilo vseh 49 študentov v letniku (40 študentk in 9 študentov). V tem delu me je zanimalo, kako študenti gledajo na poučevanje psihologije in nase kot potencialne učitelje psihologije; v zvezi s tem sem postavila štiri trditve in jih prosila, da označijo, v kolikšni meri posamezne trditve veljajo zanje (lestvica: 1 - sploh ne velja, 5 - povsem velja). Kot vidimo na sliki 17, se je ponovno pokazalo, da učiteljski poklic privlači malo študentov, le 18 odstotkov. Zanimivo je, da bi možnost zaposlitve kot učitelj psihologije po končanem študiju z veseljem sprejelo 22 odstotkov študentov, a je hkrati delež tistih, ki menijo, da bi bilo lahko poučevanje psihologije zanje pravilna karierna odločitev, le 12 odstotkov, kar lahko pomeni, da bi nekateri zaposlitev sicer sprejeli, a verjetno le za kratek čas, dokler se ne bi odprla možnost zaposlitve drugje, morda na drugem področju. Zelo pozitivna pa je ugotovitev, da kar 74 odstotkov študentov verjame, da bi lahko dobro opravljali učiteljski poklic, in da le 4 odstotki študentov menijo, da tega ne bi zmogli. Slednji so verjetno tisti, ki so že v razgovoru po zaključenem učnem nastopu izpostavili, da se nikakor ne vidijo v vlogi učitelja, da so imeli veliko tremo in da si kljub pozitivni izkušnji take situacije ne želijo ponoviti; v vsaki generaciji tako povratno informacijo dobim od enega ali dveh študentov.

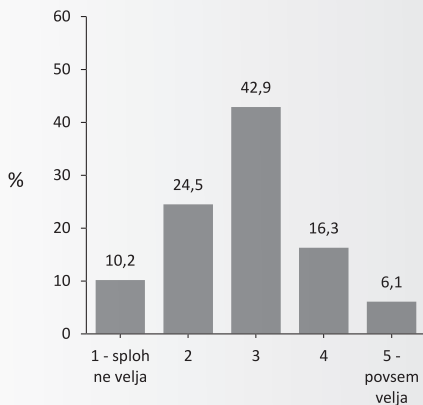
Slika 17: Razmišljanje študentov psihologije o sebi kot učiteljih psihologije (N = 49)

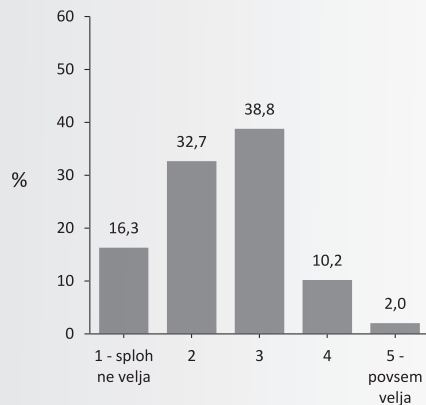
1. Učiteljski poklic me privlači.

2. Verjamem, da bi lahko dobro opravljal učiteljski poklic.

3. Če se mi po končanem študiju ponudi možnost zaposlitve kot učitelj psihologije, jo bom z veseljem sprejel.

4. Poučevanje psihologije bi lahko bila pravilna karierna odločitev zame.

V drugem delu vprašalnika sem se osredotočila na to, kako študenti ocenjujejo praktično delo pri predmetu; postavila sem jim štiri odprta vprašanja. Na prvo vprašanje je odgovorilo 47, na ostala tri pa 46 študentov.

Najprej me je zanimalo, ali si študenti želijo **več vadenja večšin v okviru dela na fakulteti**. Le majhen delež študentov (15 odstotkov) je odgovoril pritrdilno, kot npr. ta študentka: *Želela bi več pridobivanja veščin poučevanja, predvsem te mehke veščine v smislu, kako voditi razred,*

da ti učenci sledijo, da te poslušajo in upoštevajo. Večina študentov pa je menila, da je bilo vadenja veččin na fakulteti dovolj; če so svoj odgovor utemeljili, je bilo to predvsem z mnenjem, da so med študijem dobili že dovolj izkušenj, na primer: *Menim, da smo dovolj vadili s sošolci, saj nam manjkajo izkušnje z nepsihologi, torej dijaki, česar izkušnje v letniku na fakulteti nikakor ne morejo zamenjati, oziroma z mnenjem, da bi bila to dodatna obveznost, ki bi jih preobremenila: Menim, da je obveznosti enega semestra pri enem predmetu čisto dovolj oziroma da pridobimo maksimalno, kar se v takem času da – dejstvo je, da imamo veliko drugih stvari in bi dodatne aktivnosti res lahko bile preprosto preveč.*

V nadaljevanju me je zanimalo, ali bi si študenti želeli **več aktivnosti na šoli**. Pokazalo se je, da bi si 46 odstotkov študentov želelo več hospitacij, 28 odstotkov pa več učnih nastopov, kar so nekateri tudi utemeljili, in sicer z razmišljanjem, da bi bilo zanje koristno dobiti več izkušenj. Tisti, ki si tega ne želijo in so to tudi utemeljili, pa so (znova) poudarili, da bi jih ob velikem številu drugih študijskih obveznosti vsaka dodatna obveznost pri didaktiki psihologije preobremenila. Nekaj študentov je celo eksplicitno izreklo mnenje, da takih dodatnih aktivnosti ne potrebujejo, npr.: *Mislim, da je enkrat dovolj, imamo dovolj izkušenj s predstavitvami na študiju in sami izkušnjo iz srednje šole, tako da so enkratne hospitacije povsem zadosti, oziroma kot pravi druga študentka: Zdi se mi, da je en nastop dovolj, da dobimo nek splošen občutek ... resnično se potem v praksi naučimo vsega.* Študentom sicer težko ponudimo možnost, da bi izvedli več nastopov, saj je za to malo časa, bi pa veljalo razmisliti o tem, da tistim, ki to želijo, ponudimo več možnosti za izvedbo hospitacij, morda pri različnih učiteljih.

Zanimalo me je še, kako študenti gledajo na **nastope v paru**, oziroma ali bi si želeli, da bi lahko učne nastope opravljali **individualno**, s čimer bi bila avtentičnost situacije še večja. Polovica študentov zagovarja nastope v paru, kot npr. študentka, ki pravi: *Zdi se mi, da so nastopi v paru boljši, ker se v tem preizkušamo prvič in nam je to novo področje. Tako se mi zdi bolje, da imaš z nekom, ki gre skozi iste emocije, strah in počutje in si deliš izkušnjo. Prav tako ti je lahko v podporo in v primeru kakršnih koli težav lahko vskoči, tako si nekoliko bolj miren skozi celotno izkušnjo.* Nekaj študentov (30 odstotkov) je neodločnih: *Meni sta obe ideji všeč. V paru je lažje, ker se nekoliko porazdeli odgovornost in anksioznost. Samostojno*

pa je bolj realistično in bi se mi tudi zdelo zanimivo. Le nekaj študentov (20 odstotkov) pa bi si želelo individualne nastope; njihovo utemeljitev dobro povzema ta zapis: *Bilo bi koristno – navsezadnje si tudi v razredu kot učitelj sam. Sem za individualne nastope, saj so bolj zahtevni, celoviti in poustvarijo učno izkušnjo.* Ker študentov, ki bi si želeli individualno opravljati nastop, ni veliko, velja razmisliti, ali bi v prihodnjih letih, če bodo okoliščine (čas in število mest na šolah) dopuščale, poskusili organizirati tudi nekaj individualnih nastopov za tiste, ki si to želijo. Naj pa na tem mestu omenim, da vse študente pred zaključkom čaka vsaj ena samostojna izvedba izobraževalne aktivnosti za skupino udeležencev, tako da nihče ne ostane brez izkušnje individualnega nastopa, četudi ne nujno v vlogi učitelja psihologije.⁴

Moj drugi vir informacij so **ocenjevalni obrazci učnih nastopov** zadnjih dveh generacij študentov psihologije, ki sta didaktiko psihologije opravljali pred epidemijo covid-19, torej v študijskih letih 2018/19 in 2019/20; vseh študentov je bilo 112 (101 študentka in 11 študentov). Ocene nastopov so zelo dobre: 38 odstotkov študentov je za učni nastop dobilo vseh 10 točk, nadaljnjih 44 odstotkov je dobilo 9 točk, 18 odstotkov pa 8 točk; slabših ocen ni bilo. Za prvi pravi nastop študenta na šoli v realni situaciji, ko nastopajočega močno obremenjuje kompleksnost vodenja cele učne ure, kar je seveda zelo zahtevno, je to izjemen dosežek. Pri ocenjevanju smo z učiteljicami na šolah namreč precej stroge. Pregled izpolnjenih ocenjevalnih obrazcev razkrije, da so bile ocene 9 ali 8 točk »posledica« tega, da so študenti naredili nekaj manjših napak oziroma sva opazovali pri njih opazili nekaj manjših pomanjkljivosti (npr. nekoliko prehitro tempo razlage in hkratna uporaba premalo zbornega jezika; preveč pogledovanja v zapiske; usmerjenost le na en del razreda; preveč besedila na prezentaciji; na koncu ure zmanjka časa za povzetek, ponavljanje in/ali utrjevanje snovi ipd.). Vse to so napake

4/ Ko študenti opravljajo obvezni del prakse na pedagoškem področju, morajo pripraviti in izvesti vsaj eno izobraževalno aktivnost za skupino udeležencev. To lahko pomeni eno uro pouka psihologije, če prakso opravljajo pri srednješolskem učitelju psihologije, lahko pa tudi katero drugo izobraževalno aktivnost, kot npr. delavnico za vzgojitelje v vrtcu ali predavanje za starše na osnovni šoli. Tudi za to izobraževalno aktivnost študenti izdelajo pripravo, in sicer po vzoru priprave na učno uro, kot so jo spoznali pri didaktiki psihologije.

oziroma pomanjkljivosti, ki bi jih študenti zelo verjetno že v naslednjem učnem nastopu odpravili ali vsaj omilili.

Iz ocenjevalnih obrazcev je še razvidno, da so za skoraj vse nastope značilni uporaba različnih učnih oblik in metod, dobra sistematičnost, nazornost, poglobljenost in veliko ponazoritev s primeri. Večina nastopov je zelo aktivno naravnana, učna ura se običajno začne z zanimivo uvodno motivacijo in/ali priklicem predhodnega znanja, ki dijake že takoj pritegne in aktivira za nadaljnje delo. Večina študentov med učnim nastopom kaže entuziazem za poučevanje in vzpostavi dober stik z dijaki. Nekaj študentov na začetku ure sicer pokaže malo treme, a ta običajno hitro mine; le pri enem ali dveh študentih na generacijo trema vztraja do konca učnega nastopa – to so običajno študenti, ki kasneje v pogovoru, namenjenem ovrednotenju nastopa, povedo, da se sploh ne vidijo v vlogi učitelja in da je bil učni nastop ena najtežjih nalog, s katerimi so se srečali v času študija.

Ocenjevalni obrazci so pokazali še eno pomembno ugotovitev: študenti v svojih nastopih le izjemoma naredijo napake vsebinske narave (npr. nekaj narobe/slabo razložijo, podajo primer, ki ni povsem ustrezen); še celo več, pri številnih študentih imam na ocenjevalnem obrazcu, ki sem ga izpolnila, dodano zabeležko, da so zelo suvereni v svojem znanju in da znajo oblikovati dobre dodatne obrazložitve. Vse to kaže, da samoocena študentov, da bi lahko dobro opravljali učiteljski poklic (slika 17), ni zgrešena oziroma pretirano optimistična.

Kot zanimivost lahko še omenim, da imam na ocenjevalnih obrazcih velikokrat dodano zabeležko »zelo prijetna ura«. Dejansko je res tako, učni nastopi so v celoti gledano skoraj brez izjeme prijetni in mi kot opazovalki zelo hitro minejo.

Moj tretji vir informacij so pisne **refleksije učnih nastopov**, ki jih je oddalo 52 študentov (46 študentk in 6 študentov), ki so didaktiko psihologije opravljali v študijskem letu 2019/20. Te refleksije sem najprej analizirala s pomočjo tipologije po Jayevi in Johnsonovi; to je analitični model refleksije, ki razlikuje opisno, primerjalno in kritično raven refleksije⁵ (Jay in Johnson, 2002) – naša navodila za refleksijo so deloma

5/ Jay in Johnson (2002) tako opredelita ravni refleksije: na (1) opisni ravni skušamo čim bolj prepoznati in opisati predmet naše refleksije, opišemo, kaj se

sestavljena po tem modelu. Analiza refleksij je pokazala, da študenti v posameznih delih refleksije posegajo na različne ravni. Pri vseh je prisotna opisna raven; na tej ravni vsi opišejo izvedbo učne ure, približno polovica jih opiše še svoje čustveno doživljanje. Tudi refleksijo o povratnih informacijah, ki so jih dobili od opazovalk, vsi študenti začnejo na opisni ravni. Na tej točki jih približno tri četrtine naredi še prehod na primerjalno raven, ko dobljeno povratno informacijo primerjajo s svojo izkušnjo, medtem ko ostali na hitro zaključijo, da se strinjajo s povratno informacijo, ne da bi to dodatno pojasnili. Prehod na kritično raven refleksije se je pokazal kot zelo težak. Zapisi v refleksijah namreč kažejo, da študenti sicer znajo oceniti dobre strani nastopa in identificirati ovire, ki so se pojavile med nastopom, žal pa le redki to tudi razložijo. Poleg tega vsi študenti podajo nekaj idej, kako bi lahko svoj nastop izboljšali, a le trije svoje predloge tudi jasno, smiselno utemeljijo. Večini študentov torej manjka malo več poglobljenega razmišljanja, ki bi bilo usmerjeno na njihovo nadaljnje poučevanje; morda ravno zato, ker se večinoma ne vidijo v vlogi učitelja psihologije. Četudi le redki študenti dosežejo raven kritične refleksije, lahko zaključim, da tudi refleksije učnih nastopov kažejo, da so študenti s temi nastopi ustrezno razvijali svoje veščine poučevanja psihologije.

Zaključek

V tem poglavju sem želela prikazati, kako študenti psihologije pri predmetu Didaktika psihologije pridobijo pomemben del didaktičnih znanj in spretnosti za poučevanje, ki jih učitelj psihologije potrebuje za samostojno izvajanje učnega procesa.

dogaja (pomembno je, da prepoznamo ključne elemente dogajanja), naš opis pa vključuje le dejstva brez interpretacije; na (2) primerjalni ravni vsebino refleksije preoblikujemo v luči alternativnih razlag, s perspektiv drugih ali z vidika raziskav, da dobimo nov vpogled v situacijo oziroma jo bolje razumemo; na (3) kritični ravni pa se zavemo posledic različnih razlag in perspektiv ter se odločamo, kaj je najboljša rešitev, pri tem pa ustvarjamo nove razlage predmeta naše refleksije, spremenimo svojo perspektivo in se pogosto znajdemo pred novimi vprašanji.

Zavedati se moramo, da le malo študentov psihologije poklicno pot načrtuje na področju vzgoje in izobraževanja, še manj kot učitelj psihologije. To pomeni, da večina študentov didaktiko psihologije dojema precej drugače, kot svojo specialno didaktiko dojemajo t. i. bodoči učitelji, torej študenti na pedagoških študijskih programih. Za razliko od bodočih učiteljev namreč bodoči psihologi didaktike večinoma ne vidijo kot enega od pomembnejših predmetov v pripravi na strokovno udejstvovanje po zaključenem študiju, kar se kaže tudi v večinsko izraženem mnenju, da bi dodatne aktivnosti v okviru didaktike psihologije študentom prinesle le dodatno obremenitev, za katero ocenjujejo, da je ne potrebujejo.

V poglavju prikazani podatki potrjujejo, da je predmet didaktika psihologije, kot je trenutno koncipiran in izvajan, ustrezna ter glede na možnosti izvedbe pedagoških aktivnosti na fakulteti in na šoli verjetno tudi optimalna končna priprava študentov psihologije na poučevanje psihologije v srednji šoli. Veščine, ki jih študenti razvijejo pri tem predmetu, pa bodo lahko kot psihologi zagotovo koristno uporabili tudi na drugih področjih delovanja; v današnjem času je namreč le malo verjetno, da se psiholog v praksi ne bi nikoli srečal z nalogo pripraviti izobraževanje za skupino udeležencev ali posamezniku pomagati pri učenju. Tega se študenti tudi sami zavedajo, zato predmet didaktika psihologije jemljejo zelo resno, ne glede na to, na katero področje psihološkega delovanja so usmerjene njihove karijerne aspiracije.

V času nastanka tega poglavja imam še zelo sveže vtise z učnih nastopov študentov psihologije v zimskem semestru študijskega leta 2020/21. Zaradi epidemije so bile šole zaprte, zato so vsi nastopi potekali na daljavo, večinoma prek platforme Zoom (21 nastopov), nekaj pa jih je bilo prek platforme MS Teams (4 nastopi). Študenti so na nastopih poleg dobrega načrtovanja in dobre izvedbe učne ure pokazali odlično obvladovanje sodobnih spletnih/mobilnih orodij ali aplikacij, kot so Zoom (z vsemi svojimi orodji), Mentimeter, Slido, Kahoot in različne Googleve aplikacije (npr. Jamboard). Glede na moje izkušnje z učnih nastopov v preteklih letih, izvedenih v učilnici, in letošnjih, izvedenih na daljavo, ter glede na zapise v refleksijah študentov lahko zaključim, da naš študij bodoče psihologe dobro pripravi tudi na poučevanje in da nam v prihodnjih letih zagotovo ne bo zmanjkalo dobrih srednješolskih učiteljev psihologije.

LITERATURA

- Jay, J. K. in Johnson, K. L. (2002). Capturing complexity: A typology of reflective practice for teacher education. *Teaching and teacher education*, 18(1), 73–85. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(01\)00051-8](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(01)00051-8)
- Kosevski Puljić, B. (2007). Opazovanje pouka in povratna informacija. V C. Peklaj (ur.), *Mentorstvo in profesionalna rast učiteljev* (str. 75–92). Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Peklaj, C., Puklek Levpušček, M. in Pečjak, S. (2020). Motivacija in razvoj kompetenc na področju pedagoške psihologije – perspektiva ene generacije študentov psihologije. *Psihološka obzorja*, 29, 87–97. <https://doi.org/10.20419/2020.29.516>
- Marentič Požarnik, B., Šarić, M. in Šteh, B. (2019). *Izkustveno učenje*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja /ZOFVI/ (1996)*. Uradni list RS, št. 12 (13. 12. 1996). <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445#>
- Žagar, D. (2020). *Pogovor o začetkih didaktike psihologije na oddelku za psihologijo*. Osebna korespondenca.